

Nehezebb kérdésnek bizonyult a precíziós gazdálkodás, ami Magyarországon mindössze 40 ezer hektárt érint, jellemzően a munkaerőhiány miatt: nincs elég képzett ember, aki pedig van, azt megfizetni nehéz, de a képzési rendszer sem pótolja még a hiányt. A modern mezőgazdasági technológiák alkalmazásával, ide értve a digitalizációt és robotizációt, nagyobb hozamot lehetne elérni, nyugati példák akadnak is bőven arról, hogy amit itthon még hagyományos módszerekkel végeznek, azt valahol már műholdas automata rendszerekre bízzák.

Felmerült ugyanakkor az is, hogy a precíziós gazdálkodás jobban kizsigereli a földet, romlik az élelmiszerbiztonság, és a helybéli lakosság munka híján a jelenleginél is jobban elszegényedhet.

Dinnyés József zeneszerző közreműködése

Az innovációval szembemenni viszont ritkán sikerül: ha a magyar gazdaság nem tud versenyt futni a technológiával, akkor az egyszerűen átgázol rajtunk, és mindent mások fognak diktálni – hangzott el. Persze ez is egy olyan kérdés, aminek csak akkor van értelme, ha van politikai és gazdasági racionalitása.

Amíg ezek hiányoznak, minden jobbitó szándék megáll a fantáziálás kapujában.

Fotók: Harmati András/alfahir.hu

A Magyar Népfőiskolai Társaság beszélgetése „a diófák alatt” 2014 óta zajlik, minden augusztus utolsó szombatján. Ezekon a találkozókön rendszeresen olyan, a közéletet érintő témákat ölelnek fel, melyek az emberek mindennapi életét befolyásolják. A közhasznú társadalmi szervezetként működő népfőiskola célja többek között a felnőttkori kompetenciaképzés, az élethosszig tartó tanulásra való szemléletformálás, vagy akár közéleti és politikai döntésekben való közreműködés.

Harmati András, *Alfahír*/ 2018/26

Kovách Imre: Földek és emberek

Földhasználók és földhasználati módok Magyarországon

A szerző írta a bevezetőben: A földhasználatról és a földtulajdonról elemzést írni nagy kihívás. A források sokasága gyakran ellentmondó adatokat tartalmaz. A sajtó napi rendszerességgel közöl a politikai viták középpontjában is szereplő híreket az állami tulajdonú földek kiárusításáról, az új nagybirtokokról és a vidéki szegénység szívszorogató állapotáról. A földbirtokviszonyok bemutatásának még egy szaktudományos könyvben is morális súlya van. A könyv célja, hogy bemutassa a földhasználat-koncentráció és -polarizáció létrejöttének történetét és következményeit.

A kötet összegző megjegyzését tesszük közzé teljes terjedelemben, a szerző hozzájárulásával.

Összegző megjegyzések

A könyv fejezetei bemutatták, hogy a magyarországi földhasználat más európai államok mezőgazdaságához hasonlítva is a nagymértékű koncentrációval jellemezhető. Az 500 hektáron felüli földek aránya eléri és egyes összetevőit tekintve meg is haladja a második világháború előtti nagybirtokok termőterületen belüli részeseződését. A földhasználat-koncentráció duális szerkezetű. A gazdasági szervezetek művelik a legnagyobb kiterjedésű földeket, de az ezredfordulót követően a közepes és nagyobb egyéni gazdaságok is a földek felvásárlására és bérletek kiterjesztésére törekedtek. A 20. század első felében

a közép- és kisparaszti gazdaságok egymilliónál több parasztcsaládnak biztosítottak megélhetést. Az 1990-es évek közepe után a kisgazdaságok száma gyors csökkenésnek indult. A földművelés eltartó képessége a földhasználat koncentrációja és a technológiai modernizáció következtében jelentősen visszaesett. A mezőgazdaság szerkezetváltása és a földhasználat koncentrációja olyan szociális, hatalmi és gazdasági változásokkal kapcsolódott össze, amelyek együttes hatásaként a vidéki társadalom és gazdaság teljes átalakuláson ment keresztül. A vidéki lakosság aránya az új uniós államokban sokkal magasabb, mint a fejlődéscentrumokban. A mezőgazdasági foglalkoztatottság csökkenése az egyik döntő összetevője a sajátos magyarországi (kelet-közép európai) településszerkezet továbbélésének. A mezőgazdaság részesedése a GDP termeléséből mindössze 3,7 százalék, a hazai bruttó hozzáadott értékéből 4 százalék, a beruházásokból 6,1 százalék, a foglalkoztatásban 4,6 százalék volt 2014-ben. A földhasználat koncentrációja és a kisgazdaságok számának gyors csökkenése százazrek munkanélkülivé válását eredményezte. Az agrártermelés szerepének a nemzetgazdaságon belüli visszaesését nem követte a vidéki lakosság hasonló arányú csökkenése. A kilencvenes években a községi lakosság aránya egy ideig még növekedett is a teljes népességben belül. A szegényebb társadalmi csoportok elköltözése a nagyvárosokból vidéki településekre tömeges méretű volt. A vidék túlnépesedett, mert a helyi gazdaság nem képes a lakosság megélhetését biztosítani. A gazdaság- és társadalomszerkezet számottevő változásait nem követte a településstruktúra átalakulása. A vidéki lakosság aránya változatlanul magas, miközben a földhasználat jelenlegi rendszere miatt egyre kevesebb a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, és a részidős termelés jövedelemkiegészítő szerepe is gyengül. A nagyarányú vidéki szegénység és a földhasználat-szerkezet közötti kapcsolat már a kilencvenes évek első felére visszavezethető. A földkézpótlás, a földprivatizáció, a szövetkezetek átalakulásnak módja és a szövetkezetek foglalkoztatási kötelezettségének megszüntetése miatt csak 1993-ban háromszázezen váltak munkanélkülivé. A szegényebbeknek nem volt rá esélyük, hogy a visszakapott kevéske földön sikeres gazdálkodásba kezdjenek, és legalább a jövedelmüket kiegészítsék. A tőkehiány már a kezdeteknél gátat szabott a szegények földhasználatának. A vagyonrész és a kárpótlási jegyek jóval a névérték alatti tömeges eladása az egyik oldalon, ugyanakkor a földfelvásárlásokhoz vezető felhalmozásuk a másik oldalon az első nagy lépés volt a földhasználat-szerkezet jelenlegi koncentrációjának irányába. A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, a romló jövedelmi helyzet és a munkanélküliség miatt a leghátrányosabb helyzetű kistulajdonosok gyors ütemben adták el földjeiket az ezredforduló után is. A szegények földjei néhány év alatt a gazdasági és társadalmi tőke tulajdonosaihoz kerültek. A szegénység és földhasználat-koncentráció szorosan összekapcsolódik. A kisföldtulajdonosok gyorsütemű kiszorulása a mezőgazdasági termelésből az ezredfordulót követő évek egyik legnagyobb arányú tulajdonvesztése volt. A mezőgazdaság kistermelésének szociális funkciója megszűnőben van, helyét a kapitalizált

nagyüzem és a piaci termelés logikája szerint vezetett családi gazdaságok veszik át. A földhasználat-koncentrációval összekapcsolt mezőgazdasági modernizáció szociális ára nagy társadalmi csoportok végleges tulajdonvesztése és elszegényedése volt.

A 20. század közepén a magyar társadalom létszám szerint legnagyobb osztálya a parasztság volt, amelynek eltűnése visszavonhatatlanná vált a kollektivizálás korszaka, majd a kistulajdon újratermelésének sikertelen kísérlete után a kilencvenes években. Másfél évtizede még tudományos viták folytak arról, hogy a magyar társadalom paraszttalanítása valóban megtörténhet-e, vagy a paraszti habitus és földhasználat átalakult formában ugyan, de tovább él az egyéni gazdák munkakultúrájában és aspirációiban. A földhasználat

koncentráció előrehaladásával és a piaci termelés logikájának és működési mechanizmusainak uralkodóvá válásával a korábban még vitatható válasz eldőlt. A paraszti hagyományú mezőgazdasági termelés és földhasználat elemeivel néhány régióban, főként az Alföldön még találkozni lehet, de a parasztság társadalmi és kulturális jegyeivel már egyetlen társadalmi csoport vagy réteg sem jellemezhető. A földhasználók közül kiszorított szegények proletarizálódtak, a közepes vagy nagyobb egyéni gazdálkodók egyre inkább iskolázott, polgárosult vállalkozók. A földek kétharmadát használó nagytulajdonosoknak pedig különösen nincsenek a történelmi parasztsághoz köthető társadalmi karakterjegyei. A földhasználat-koncentráció hatása a vidék hatalmi viszonyainak átrendeződésében is tetten érhető. A föld és hatalom kapcsán a vidék fokozódó befolyásvesztését kell kiemelni. A földről és a vidékről szóló döntéseket 1990 után is a földhasználat helyszíneitől távol levő hazai és uniós politikai központokban hozzák. A földtulajdon átrendezése, az állami földek bérbeadása majd kiárusítása, az uniós és hazai támogatások felosztása a nagypolitika sorozatos beavatkozásaival történt. A decentralizált helyi fejlesztés lehetőségeit a politika lényegében felszámolta, és forrásait a mezőgazdaság finanszírozására használja fel. A vidéki gazdaság működése, a vidék fejlesztése külső forrásokat igényel, amelyek felosztásáról nyilvános módon vagy háttéralkuk rendszerében a politikai testületek döntenek. A nagyobb földhasználók koalíciói a helyi hatalom legbefolyásosabb csoportjai közé tartoznak. A helyi hatalomban történő közvetlen, közvetett vagy szimbolikus részvételük a forrásfelosztás ellenőrzése miatt szükségszerű. A helyi hatalom ellenőrzésének és az országos politika befolyásolásának igénye hatalmi kapcsolatok kiépítésére és működtetésére ösztönözte a földhasználók legtöbb csoportját, és mindennek nehezen kiszámíthatóak a következményei

Forrás: Kovách Imre

Földek és emberek

Földhasználók és földhasználati módok Magyarországon
MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Debreceni Egyetemi Kiadó Budapest, 2016
ISBN 978-963-8302-50-2

A kötet teljes terjedelemben letölthető a www.nepfoiskola.hu honlapon.